



EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 6.2.2003
KOM(2003) 62 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

Yleiseurooppalainen ympäristöalan yhteistyö

vuoden 2003 Kiovan kokouksen jälkeen

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

YLEISEUROOPPALAINEN YMPÄRISTÖALAN YHTEISTYÖ

UUODEN 2003 KIOVAN KOKOUKSEN JÄLKEEN

SISÄLLYS

1.	Johdanto	3
2.	Yhteenvedo Euroopan ympäristö -prosessista	4
3.	Poliittisen ympäristön muutosten vaikutukset Euroopan ympäristö -prosessin tulevaisuuteen.....	5
4.	EU:n ympäristöalan yhteistyön tavoitteet unionin ulkopuolella	6
5.	Tavoitteista käytäntöön: eurooppalaisten naapurimaiden kanssa toteutettavan ympäristöalan yhteistyön painopistealueet	8
5.1	EU:n 13 ehdokasmaat.....	8
	EU:n 10 uutta jäsenvaltiota vuodesta 2004 lähtien.....	9
	Bulgaria ja Romania	9
	Turkki	10
5.2	Länsi-Balkanin maat	11
5.3	Läntiset UIV-maat ja Kaukasus	11
5.4	Keski-Aasian UIV-maat.....	13
6.	Komission tuleva yhteistyö Euroopan ympäristö -prosessin puitteissa	14
6.1	Huomio takaisin UIV-maihin.....	14
6.2	Lainsäädäntöä koskeva työ.....	15
6.3	Alueellisten ympäristökeskusten rooli	15
7.	Päätelmät	16

1. Johdanto

Eurooppalainen yhteistyö ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen edistämiseksi on lisääntynyt valtavasti kolmenkymmenen viime vuoden aikana. Ensimmäinen askel oli yhteisön ympäristölainsäädännön luominen 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa. Ensimmäiset Euroopan laajuiset yleissopimukset¹ ja alueelliset aloitteet, kuten Pohjanmeren ympäristön suojelusta tehty OSPAR-yleissopimus, ovat myös peräisin samalta ajalta.

1980-luvun puolivälistä lähtien yhteistyö on lisääntynyt kiihtyvällä vauhdilla, mihin ovat vaikuttaneet erityisesti seuraavat kolme seikkaa:

- EU:n ympäristöpolitiikan kehittyminen sen jälkeen, kun ympäristöasiat sisällytettiin EU:n perustamissopimukseen ensin Euroopan yhtenäisasiakirjalla vuonna 1986 ja sitten Maastrichtin ja Amsterdamin sopimuksilla; lisäksi komissio otti käyttöön omat ympäristöä koskevat toimintaohjelmansa, joista viimeisin on kuudes ympäristöä koskeva toimintaohjelma (2001–2010)
- Sosialistisen järjestelmän kaatuminen Keski- ja Itä-Euroopan maissa (KIE-maat) sekä uusissa itsenäisissä valtioissa (UIV-maat)²; tästä aiheutuneet valtavat ympäristöhaasteet ja -paineet ja toisaalta niiden myötä avautuneet uudet yhteistyömahdollisuudet
- Vuonna 1992 järjestetystä Rion huippukokouksesta alkanut sitoutuminen kestäväan kehitykseen sekä neuvottelut maailmanlaajuisista yleissopimuksista, kuten otsonikerrosta, ilmastomuutosta ja biologista monimuotoisuutta käsittelevistä yleissopimuksista.

Laajentuvaa ympäristöalan yhteistyötä on 1990-luvun alusta lähtien pyritty yhteensovittamaan ja yhtenäistämään yleiseurooppalaisella tasolla. Vuonna 1991 järjestettiin ensimmäinen Euroopan ympäristöministerien kokous Dobrisin linnassa (Tšekissä). Tarkoituksena oli luoda kattava poliittinen kehys yhteisille toimille, jotka tähtäävät ympäristön parantamiseen ja kestäväan kehitykseen Euroopan alueella, sekä sisällyttää ympäristönäkökohdat KIE/UIV-maihin syntyneissä olevien demokraattisiin, markkinatalouteen perustuviin yhteiskuntiin ja auttaa niitä yhdistämään voimansa alueen tärkeimpien ympäristöongelmien ratkaisemiseksi.

Dobrisin linnassa pidetyssä kokouksessa pantiin alulle Euroopan ympäristö -prosessi, jonka avulla näihin tarpeisiin pyritään vastaamaan. Sen toimintavaltuuksia on sittemmin jatkettu myöhemmissä ministerikokouksissa Luzernissa (1993), Sofiassa (1995) ja Århusissa (1998). Viides Euroopan ympäristöministerien kokous järjestetään Kiovassa 21.–23. toukokuuta 2003.

Kiovan kokous järjestetään tilanteessa, jossa Euroopassa on tapahtunut syvällisiä muutoksia ja esiin nousee jatkuvasti uusia haasteita. Erityisesti esiin on tullut neljä seikkaa:

- Euroopan unionin laajentuminen 12 jäsenvaltiosta vuonna 1991 25 jäseneen 1. toukokuuta 2004 mennessä sekä tärkeiden kahdenvälisten kumppanuussuhteiden luominen EU:n ja sen muiden naapureiden välille Kaakkois-Euroopassa, UIV-maissa ja Välimeren alueella.

¹ Erityisesti ilman epäpuhtauksien kaukokulkeutumista koskeva yleissopimus sekä YK:n alaisen Euroopan talouskomission (UNECE) pöytäkirjat

² Tämä valtioiden ryhmä on äskettäin ilmoittanut haluavansa tulla kutsutuksi "Itä-Euroopan, Kaukasuksen ja Keski-Aasian maiksi" (EECCA-maat).

Nämä muutokset vahvistavat EU:n asemaa tärkeimpänä ympäristön laatua ja kestävästä kehitystä eteenpäin vievänä voimana koko Euroopan alueella.

- Tarve vastata vuonna 1992 Riossa järjestetyn kestävästä kehityksen huippukokouksen ja vuoden 2002 Johannesburgin huippukokouksen välisenä vuosikymmenenä esiin nousseisiin huolenaiheisiin ja haasteisiin. Erityisen tärkeitä ovat Johannesburgissa laaditun toimeenpanosuunnitelman tavoitteet ja siellä luodut kumppanuudet.
- Dohan kehitysohjelman – erityisesti sen kauppaa ja ympäristöä koskevien – tavoitteiden noudattaminen.
- Entistä selkeämpi tietoisuus tarpeesta koordinoida Euroopassa nopeasti lisääntyviä ympäristöprosesseja ja parantaa yleiseurooppalaista ympäristöhallintoa (esimerkiksi riittämätöntä lainsäädäntöperustaa, heikkoa institutionaalista järjestelmää sekä lainsäädännön puutteellista täytäntöönpanoa) etenkin kun hankkeiden ylläpitämiseen käytettävissä olevat voimavarat niin korkean tason poliittisen vastuun, hallinnollisen tuen kuin rahoituksenkin suhteen ovat varsin rajalliset.

Tässä tiedonannossa hahmotellaan Euroopan komission näkemyksiä siitä, miten olisi jatkettava laajentuneen EU:n ja sen naapureiden välillä ympäristöalan yhteistyötä tulevana vuosina. Tiedonannon tarkoituksena on osaltaan valmistella Kiovan kokouksessa käytäviä keskusteluja ympäristöalan yhteistyön kehityksestä ja samalla myös Euroopan ympäristö-prosessin tulevaisuudesta.

2. Yhteenveto Euroopan ympäristö -prosessista

Euroopan ympäristö -prosessilla on kaksi päätarkoitusta: Ensinnäkin se muodostaa yleiseurooppalaisen ympäristöalan yhteistyökehityksen UNECE³ koordinoimien ministerikokousten välityksellä. Euroopan ympäristökeskuksen laatimilla raporteilla Euroopan ympäristön tilasta on merkittävä rooli arvioitaessa saavutettua edistystä ja määriteltäessä painopistealueita. Seuraava (kolmas) tällainen raportti laaditaan Kiovan kokoukseen. Toinen tehtävä on parantaa ympäristöolosuhteita KIE/UIV-maissa vuonna 1993 laaditun ja myöhemmissä ministerikokouksissa vahvistetun ympäristöä koskevan toimintaohjelman (Environmental Action Programme, EAP) pohjalta.

Tärkeimpiä toimijoita Euroopan ympäristö -prosessissa ovat:

- Ympäristöohjelman työryhmä (EAP-työryhmä), jonka puheenjohtajina toimivat yhdessä Euroopan komissio ja joku UIV-alueen ympäristöministereistä (tällä hetkellä Georgian ympäristöministeri). Sen tavoitteena on sisällyttää ympäristönäkökohdat taloudellisiin ja poliittisiin uudistusprosesseihin kehittämällä eri instituutioiden ja henkilöstön valmiuksia ympäristönhoitoon sekä edistämällä taloudellisten voimavarojen kustannustehokasta käyttöä. Vuonna 1993 ministerikokous pyysi Pariisissa sijaitsevaa taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestöä OECD:tä toimimaan sihteeristönä.
- Hankkeita valmisteleva PPC-komitea (Project Preparation Committee), joka perustettiin vuonna 1993 käynnistämään ympäristöinvestointeja KIE/UIV-maissa. Se koostuu rahoittajista ja kansainvälisistä rahoituslaitoksista, ja tällä hetkellä sen puheenjohtajana toimii Yhdistyneen kuningaskunnan kehitysyhteistyövirasto (UK Department for

³ Yhdistyneiden Kansakuntien Euroopan talouskomissio (<http://www.unece.org/>)

International Development). Sen sihteeristö sijaitsee Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin (EBRD) yhteydessä Lontoossa.

- Keski- ja Itä-Euroopan alueellinen ympäristökeskus⁴, jonka Euroopan komissio, Yhdysvallat ja Unkari perustivat vuonna 1990 Budapestiin riippumattomaksi, voittoa tuottamattomaksi järjestöksi, jonka tehtävänä on auttaa Keski- ja Itä-Euroopan ympäristöongelmien ratkaisemisessa. Keskus täyttää tehtävänsä edistämällä kansalaisjärjestöjen, hallitusten ja yritysten välistä yhteistyötä, tukemalla vapaata tietojenvaihtoa ja edistämällä kansalaisten osallistumista ympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Vuoden 1998 jälkeen vastaavanlaisia alueellisia ympäristökeskuksia on perustettu myös Moldovaan, Ukrainaan, Kaukasukselle, Keski-Aasiaan ja Venäjälle.

Euroopan ympäristö -prosessin edellisessä ministerikokouksessa Århusissa vuonna 1998 sovittiin, että Euroopan unionin tulevan laajentumisen vuoksi EAP-työryhmän ja PPC-komitean olisi muutettava työnsä painopisteitä ja keskityttävä enemmän UIV-maihin sekä niihin KIE-maihin, jotka eivät ole mukana liittymisprosessissa. Samaan aikaan Budapestin alueellinen ympäristökeskus otti hoitaakseen EAP-työryhmän sihteeristön tehtävät KIE-maissa (viisi Länsi-Balkanin maata mukaan luettuina).

3. Poliittisen ympäristön muutosten vaikutukset Euroopan ympäristö -prosessin tulevaisuuteen

Vuoden 1998 jälkeen Euroopan ympäristö -yhteistyöprosessin poliittinen ympäristö on muuttunut merkittävästi. Näistä muutoksista selvästi suurin vaikutus sen tulevaisuuteen on tulossa olevalla EU:n laajentumisella. Vuonna 1998 virallisesti käynnistyneiden neuvottelujen aloittamisen jälkeen ehdokasmaat ovat nopeuttaneet EU:n ympäristölainsäädännön hyväksymistä ja täytäntöönpanoa. Myös instituutioita on vahvistettu ja ympäristöinvestointeja lisätty.

Huhtikuussa 2003 allekirjoitetaan liittymissopimukset kymmenen uuden valtion kanssa, ja kun sopimusten ratifiointi on saatu päätökseen, EU toivottaa uudet jäsenvaltionsa tervetulleeksi 1. toukokuuta 2004. Liittymisen jälkeen kaikilla näillä mailla on juridinen velvollisuus saattaa voimaan ja panna täytäntöön koko EU:n ympäristölainsäädäntö. Bulgaria, Romania ja Turkki jatkavat lainsäädäntönsä yhdenmukaistamista EU:n lainsäädännön kanssa osana valmistautumista liittymiseen.

Nykyisten ehdokasmaiden lisäksi Kaakkois-Euroopan maat ovat myös aktiivisesti yhdenmukaistamassa lainsäädäntöään EU:n kanssa. Rauhan palautuminen ja poliittiset muutokset Kaakkois-Euroopassa vuoden 1998 jälkeen ovat lisänneet mahdollisuuksia läheisempään ympäristöyhteistyöhön. EU:n vakautus- ja assosiaatioprosessin käynnistäminen vuonna 1999 on tarjonnut yhteistyöhön tarvittavat rakenteet ja asettanut yhdentymisen EU:n normien kanssa selkeäksi tavoitteeksi myös ympäristöalalla.

KIE-maiden ohella myös useimmilla UIV-mailla on EU:n kanssa vuosina 1997–1999 voimaan tulleita kumppanuus- ja yhteistyösopimuksia, joissa myös asetetaan tärkeäksi tavoitteeksi lainsäädännön lähentäminen EU:n ympäristönormeihin. Nämä sopimukset tarjoavat kanavan säännölliseen korkean tason vuoropuheluun ympäristökysymyksistä kumppanuus- ja yhteistyöhuippukokouksissa, yhteistyöneuvostoissa sekä Venäjän ja Ukrainan kohdalla erityisissä ympäristöalan alakomiteoissa. Näistä EU:n ja sen

⁴ (<http://www.rec.org/>)

eurooppalaisten naapurimaiden välille kehittyvistä suhteista on tullut hyvin merkittävä liikkeellepaneva voima, joka parantaa ympäristönormeja, kehittää yhteistyötä avainkysymyksissä, kuten ilmastonmuutokseen liittyvissä asioissa, sekä vilkastuttaa ympäristöinvestointeja koko maanosassa.

4. EU:n ympäristöalan yhteistyön tavoitteet unionin ulkopuolella

Ympäristötausta

Euroopan unionin itäisillä naapureilla on edelleen vastassaan merkittäviä ympäristöhaasteita. Tavallisesti kiireellisimpiä ongelmia ovat runsaasti teollisuuspäästöjä synnyttävät keskuksat, saastuttavat ja tehottomat lämmön tuotanto- ja jakelujärjestelmät, tieliikenteen saasteiden lisääntyminen, pinta- ja pohjaveden heikko laatu, kunnallisen ympäristöalan infrastruktuurin kehittämättömyys ja luonnonvarojen tehon käyttö.

Keski- ja Itä-Euroopan maissa (KIE-maissa) tuleva liittyminen Euroopan unioniin on pannut vauhtia useimpiin ympäristöaloitteisiin. EU:n ympäristölainsäädännön nopeasta hyväksymisestä ja täytäntöönpanon vauhdittumista sekä EU:n ja muiden lähteiden tarjoamasta rahoituksesta saadaan jo tuloksia. Tämän kehityksen odotetaan tuovan tuntuvia parannuksia ympäristön tilaan lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä.

Länsi-Balkanilla vuosikymmenen kestäneet alueelliset konfliktit yhdistyneenä puutteelliseen infrastruktuuriin, teollisuuden järjestelmien rapautumiseen ja vuosikausia piittaamattomasti jatkuneeseen saastuttamiseen ovat jättäneet alueen ympäristön pahasti rappiolle. Lisäksi kansallisten ja paikallisten viranomaisen institutionaaliset ja hallinnolliset valmiudet ovat ympäristöpolitiikan alalla erittäin heikot. Konfliktien suoranaisesti aiheuttamien ympäristönsuojelun pahimpien ongelmakohtien lisäksi tulevat vielä ilmansaasteet, keuhko- veden laatu ja jäteongelmat. Nämä yhdessä muodostavat jatkuvan uhkan paikallisen väestön terveydelle.

Taloudellisen siirtymäkauden aikana ympäristön pilaantumista on pystytty jonkin verran vähentämään monissa UIV-maissa. Erityisen merkittävää on joidenkin tärkeimpien saastuttavien aineiden vähentyminen, joka johtuu teollisuustuotannon valtavasta vähentymisestä siirtymäkauden alussa. Pilaantumisen vähentyminen voi olla väliaikaista, ellei uudelleen alkanutta talouskasvua pystytä toteuttamaan ilman vastaavaa pilaantumisen lisääntymistä.

UIV-maissa on edelleen jäljellä monia ympäristöongelmia, jotka vaikuttavat suoraan väestön terveyteen. Huomattavia investointeja tarvitaan muun muassa kunnallisiin jätevedenpuhdistamoihin, ja EU antaakin tukea tähän tarkoitukseen. Monet tunnetuista ongelmajätteiden kaatopaikoista ovat ylikuormitettuja, eikä niitä ole asianmukaisesti eristetty ympäristöstä, jolloin ne ovat vaaraksi ympäristölle ja ihmisten terveydelle. Yksi merkittävä ongelma on juomaveden saatavuus ja laatu erityisesti sen mikrobiologisen laadun ja myrkkypitoisuuksien vuoksi. Kasvinsuojeluaineiden aiheuttama veden pilaantuminen on yleistä. Jokien ongelmakohtia on monia. Erityisen pahasti alttiina ympäristöolosuhteiden heikkenemiselle ovat lapset. Korkea lapsikuolleisuus näyttäisi olevan yhteydessä heikkoon veden laatuun ja turvallisen juomaveden puutteeseen sekä julkisen terveydenhuoltojärjestelmän heikkoon kuntoon.

UIV-maissa kaivataan tehokkaampaa ympäristöpolitiikkaa ja sen tueksi säännösten täytäntöönpanossa ja voimaan saattamisessa noudatettavien käytäntöjen tehostamista, ja näiden tarpeiden toteuttamiseen on jo vähitellen ryhdyttykin.

EU:n yhteistyön tavoitteet

EU:n tavoitteet tulevassa yleiseurooppalaisessa yhteistyössä on nähtävä suhteessa sen laajempiin kansainvälisen toiminnan tavoitteisiin.

EU:n strategiassa ”Kestävän kehityksen Eurooppa paremman maailman vuoksi” (2001) todetaan, että EU:lla on tärkeä tehtävä kestävän kehityksen toteuttamisessa sekä Euroopassa että laajemminkin koko maailmassa, jossa tarvitaan laajoja kansainvälisiä toimia. Strategiassa korostetaan, että EU:n sekä sisäisten että ulkoisten toimien on tuettava aktiivisesti muiden maiden toimia, joilla pyritään entistä kestävämpään kehitykseen.

Tätä varten EU on sitoutunut tehokkaassa yhteistyössä muiden maiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa johtamaan kansainvälistä yhteisöä vastattaessa näihin haasteisiin.

Äskettäin Johannesburgissa järjestetyssä kestävän kehityksen huippukokouksessa (2002) EU ja monet muut Euroopan maat sitoutuivat toimintaohjelmaan, joka sisältää koko Euroopan kannalta tärkeitä päämääriä, tavoitteita ja kumppanuuksia. Niitä ovat:

- Perusluonteisten saniteettipalvelujen puutteesta kärsivien määrän puolittaminen vuoteen 2015 mennessä, mikä täydentää vuosituhatluku kehitystavoitteeksi nimettyä puhtaan veden tuomista kaikkien ulottuville
- Kaikkien kemikaalien tuotannosta ja käytöstä kansanterveydelle ja ympäristölle aiheutuvien haittojen minimoiminen vuoteen 2020 mennessä
- Kalakantojen pienenemisen pysäyttäminen ja kalakantojen palauttaminen kestäväälle tasolle viimeistään vuoteen 2015 mennessä
- Kansallisten kestävän kehityksen strategioiden täytäntöönpano vuoteen 2005 mennessä
- Biologisen monimuotoisuuden nykyisen häviämismuutoksen hidastaminen merkittävästi vuoteen 2010 mennessä
- Kiireelliset toimet uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämiseksi merkittävästi
- Kymmenvuotinen toimintakehys kestävän kulutuksen ja tuotannon ohjelmille
- Kioton pöytäkirjan ratifiointi ja voimaan saattaminen mahdollisimman pikaisesti
- EU:n ja Itä-Euroopan, Kaukasuksen ja Keski-Aasian maiden välinen vesivarojen hoitoa koskeva strateginen kumppanuus
- Yleiseurooppalainen kestävän kehityksen itä-länsi-kumppanuus.

Kahdensivolisessä ja alueiden sisäisessä yhteistyössään EU korostaa lisäksi kolmea yleiseurooppalaisen alueen kannalta tärkeää tavoitetta:

- Lainsäädännön kehittäminen lähemmäksi EU:n normeja sekä sen tuomien ympäristöhyötyjen vuoksi että kaupan ja investointien helpottamiseksi
- Toimintakeskeisten kumppanuuksien luominen; tavoitteena on suojella ja parantaa ympäristöä laajentuneen Euroopan unionin lähialueilla. Niihin kuuluvat erityisesti Kaakkois-Euroopassa toteutettava alueellisen ympäristön jälleenrakennusohjelma

(Regional Environmental Reconstruction Programme, REReP), pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuus, Tonavan ja Mustanmeren suojelukomissioiden yhteinen DABLAS-työryhmä (Danube-Black Sea Task Force) sekä Euro–Välimeri-kumppanuus

- Dohan kehitysohjelman – erityisesti sen kauppaa ja ympäristöä koskevien – tavoitteiden huomioon ottaminen.

5. Tavoitteista käytäntöön: eurooppalaisten naapurimaiden kanssa toteutettavan ympäristöalan yhteistyön painopistealueet

Määritellessään eurooppalaisten naapureidensa kanssa toteutettavan ympäristöyhteistyön strategioita EU:n on harkittava alueellisesti eriytettyä lähestymistapaa, jossa otetaan huomioon, että useat Euroopan maat joko liittyvät unioniin lähivuosina tai valmistautuvat mahdolliseen liittymiseen myöhemmin tulevaisuudessa.

Tällaisessa alueellisesti eriytetyssä lähestymistavassa unionin itäpuolen maat voidaan ryhmitellä tätä tiedonantoa varten neljään ryhmään:

1. 13 EU:n ehdokasmaata
2. 5 Länsi-Balkanin maata (Albania, Bosnia ja Hertsegovina, Kroatia, entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia ja Jugoslavian liittotasavalta)
3. Läntiset UIV-maat ja Kaukasus (Venäjä, Ukraina, Valko-Venäjä ja Moldova, Armenia, Azerbaidžan ja Georgia)
4. Keski-Aasian UIV-maat (Kazakstan, Kirgisistan, Tadžikistan, Turkmenistan ja Uzbekistan), jotka osallistuvat yleiseurooppalaiseen yhteistyöhön YK:n Euroopan alueen, esim. ETYJ:n jäseninä.

Kullakin nykyisen unionin itäpuolisella valtiolla tai valtioryhmällä on omat erityispiirteensä, ja ne ovat kehittäneet erilaisia yhteistyön muotoja Euroopan unionin kanssa. Euroopan unioni käyttää kunkin valtion kanssa tekemiään sopimuksia yhteistyöhön ja kestäväen kehityksen tukemiseen. Näiden kahdenvälisen sopimusten mahdollistama vuoropuhelu tulee olemaan jäljempänä esiteltävien toimien tärkein toteuttamismuoto.

5.1. EU:n 13 ehdokasmaata

Kohteena olevat maat: Bulgaria, Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Romania, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Turkki, Unkari ja Viro

EU:n 10 uutta jäsenvaltiota vuodesta 2004 lähtien

Päätavoite: Laajentumisprosessin yhteydessä komissio tukee edelleen unionin ympäristölainsäädännön saattamista osaksi ehdokasmaiden kansallista lainsäädäntöä ja sen täytäntöönpanoa.

Ehdokasmaiden kanssa toteutetun yhteistyön oikeusperustana ovat olleet 1990-luvulla tehdyt kahdenväliset Eurooppa-sopimukset sekä Kyproksen ja Maltan osalta 1970-luvulla tehdyt assosiaatiosopimukset. Huhtikuun 16. päivänä 2003 kymmenen uutta jäsenvaltiota allekirjoittaa liittymissopimuksensa, mitä seuraa ratifiointiprosessi ja unioniin liittyminen 1. toukokuuta 2004.

Lyhyellä aikavälillä komissio jatkaa näissä maissa liittymistä valmistelevaa ympäristöalan apua ja toimintaa kiinnittäen erityistä huomiota unionin ympäristölainsäädännön täytäntöönpanoon ja valvontaan. Keskeisellä sijalla on kansallisten, alueellisten ja paikallisten hallintorakenteiden lujittaminen sekä kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisjärjestöjen roolin vahvistaminen.

Unioniin liittymisen jälkeen yhteistyö näiden maiden kanssa jatkuu EU:n toimielinten puitteissa. Täytäntöönpanon ja valvonnan seurantaan jatketaan kiinnittäen erityistä huomiota niihin aloihin, joilla näiden maiden kanssa on sovittu erityisistä siirtymäkauden järjestelyistä, jotka mahdollistavat joidenkin EU-direktiivien asteittaisen täytäntöönpanon.

Liittymisen jälkeen vuoteen 2006 asti EU:n ympäristönsuojeluun antama tuki kasvaa yli kolminkertaiseksi liittymistä edeltäneeseen ajanjaksoon verrattuna, kun liittymistä valmistelevien rahoitusvälineiden (Phare, Ispa ja Sapard) tehtävät siirtyvät rakenne- ja aluekehitysrahastojen sekä siirtymäkauden institutionaalisen kehittämisen ohjelmien hoidettavaksi.

Unionin rahoituksen pääkohteita tulevat olemaan ympäristöalan infrastruktuurin rahoittaminen, hallintorakenteiden vahvistaminen sekä kansalaisjärjestöjen ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tukeminen.

Kaikki nämä maat ovat tehneet kahdenväliset sopimukset Euroopan unionin kanssa osallistumisestaan Euroopan ympäristökeskuksen (EEA) toimintaan.

Bulgaria ja Romania

Edellä esiteltyjä ehdokasmaiden kanssa toteutettavia liittymistä valmistelevia toimintaohjelmia sovelletaan jatkossakin Bulgariaan ja Romaniaan, kunnes ne liittyvät unioniin, ja rahoitusta lisätään vuodesta 2004 lähtien.

Kööpenhaminan Eurooppa-neuvosto hyväksyi komission tiedonannon, jossa esitetään yksityiskohtaiset etenemissuunnitelmat Bulgariaa ja Romaniaa varten. Etenemissuunnitelmat sisältävät selkeästi määritetyt tavoitteet, ja niissä annetaan kummallekin maalle mahdollisuus edetä liittymisprosessissa omassa tahdissaan. Kööpenhaminan Eurooppa-neuvosto katsoi, että jäsenyyskriteerien noudattamisesta riippuen tavoitteena on saada Bulgaria ja Romania Euroopan unionin jäseniksi vuonna 2007. Ympäristön osalta etenemissuunnitelmassa määritellään kummallekin maalle lyhyen ja keskipitkän aikavälin tavoitteet, jotka koskevat yhteisön säännösten saattamista osaksi maiden kansallista lainsäädäntöä, täytäntöönpanosuunnitelmien ja rahoitusstrategioiden valmistelua sekä hallinnollisten valmiuksien vahvistamista kaikilla ympäristöä koskevaa neuvottelulukua koskevilla aloilla. Lisäksi näille kahdelle maalle annettavaa yleistä rahoitusapua on tarkoitus vähitellen lisätä 40 prosenttia nykytasosta vuoteen 2006 mennessä. Bulgarian ja Romanian liittymiskumppanuuksia tarkistetaan vuonna 2003.

Bulgaria ja Romania osallistuvat DABLAS-työryhmän (Danube-Black Sea Task Force)⁵ toimintaan. Euroopan komissio on perustanut työryhmän⁶ parantaakseen Tonavan ja Mustanmeren suojelukomissioiden ja muiden alueella toimivien osapuolten välistä yhteistyötä. DABLAS-työryhmä laatii parhaillaan priorisoitua investointiohjelmaa Tonavan ja

⁵ http://europa.eu.int/comm/environment/enlarg/dablas_en.htm

⁶ KOM (2001) 615 lopullinen, 30.10.2001.

Mustanmeren alueen ekosysteemin kannalta tärkeimpiin ongelmakohtiin yhteistyössä PPC-komitean ja kansainvälisten rahoituslaitosten kanssa (Maailmanpankki, EBRD jne.).

Molemmat maat ovat tehneet ja ratifioineet kahdenväliset sopimukset Euroopan unionin kanssa, ja ne osallistuvat tälläkin hetkellä Euroopan ympäristökeskuksen toimintaan.

Turkki

Päätavoite: Laajentumisprosessin yhteydessä Euroopan unioni tukee jatkossakin Turkia unionin ympäristölainsäädännön saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä sekä sen täytäntöönpanossa.

Tärkein väline yhteistyössä Turkin kanssa on liittymiskumppanuus. Siinä määritellään lyhyen ja keskipitkän aikavälin tavoitteet, jotka liittymisprosessin aikana on tarkoitus saavuttaa. Kööpenhaminan Eurooppa-neuvosto kehotti komissiota antamaan ehdotuksen tarkistetusta liittymiskumppanuudesta sekä tehostamaan lainsäädännön tarkasteluprosessia.

Komissio tiivistää ympäristöalan lainsäädännön tarkastelua ja helpottaa Euroopan yhteisön ympäristölainsäädännön hyväksymistä ja täytäntöönpanoa Turkissa. Samalla pyritään myös vahvistamaan kansallisia, alueellisia ja paikallisia hallintorakenteita sekä lujittamaan kansalaisyhteiskuntaa ja kansalaisjärjestöjen asemaa.

Euroopan unionilla on Turkia varten erityinen liittymistä valmisteleva rahoitusväline, jonka käytössä olevat varat tulevat merkittävästi kasvamaan vuoden 2004 jälkeen. Unionin rahoituksen päätavoitteita tulevat olemaan ympäristöalan infrastruktuurin rahoittaminen, hallintorakenteiden vahvistaminen sekä kansalaisjärjestöjen ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tukeminen. Lisäksi Turkki osallistuu kolmansille maille suunnattuun LIFE-ohjelmaan.

Turkki osallistuu aktiivisesti DABLAS-verkoston toimintaan. Sen panos on erityisen tärkeä, koska Mustanmeren suojelukomission sihteeristön toimipaikka on Istanbulissa.

Turkki on allekirjoittanut kahdenvälisen sopimuksen muodollisesta osallistumisestaan Euroopan ympäristökeskuksen toimintaan. Turkin odotetaan vielä ratifioivan sopimuksen. Turkki on myös äskettäin allekirjoittanut Keski- ja Itä-Euroopan alueellisen ympäristökeskuksen peruskirjan, joka sen odotetaan ratifioivan piakkoin.

5.2. Länsi-Balkanin maat

Kohteena olevat maat: Albania, Bosnia ja Hertsegovina, Kroatia, Makedonia ja Jugoslavia

Päätavoite: Keskeisellä sijalla on normien yhdenmukaistaminen EU:n kanssa; tämä noudattaa Kööpenhaminan Eurooppa-neuvoston päätelmiä, joissa tuetaan kyseisten maiden lähestymistä EU:hun.

Euroopan unionin toimintaa Kaakkois-Euroopassa säätelee vakautus- ja assosiaatioprosessi, jossa korostetaan erityisesti alueellista yhteistyötä. Alueellisen luonteensa vuoksi ympäristöasioilla on näin ollen näkyvä rooli tämän politiikan toteutuksessa.

Mainitun lähestymistavan kulmakivi on uudenlainen sopimusjärjestely, joka on erikseen räätälöity kutakin maata varten: vakautus- ja assosiaatiosopimus. Se tarjoaa alueen maille mahdollisuuden yhdyttyä EU:n rakenteiden kanssa, ja samalla siinä määritellään ne poliittiset ja taloudelliset ehdot, jotka maiden on täytettävä. Ensimmäiset vakautus- ja

assosiaatiosopimukset neuvoteltiin Kroatian ja Makedonian kanssa. Ympäristö on mukana yhtenä yhteistyön avainalueista.

Prosessin toteuttamiseen tarvittavaa taloudellista ja teknistä apua tarjoaa CARDS-ohjelma (Community Assistance for Reconstruction Democratisation and Stabilisation). Vuoteen 2004 asti voimassa olevissa CARDS-rahoitusstrategioissa on oma kohtansa ympäristöapua varten, jonka tarpeeksi alueella on arvioitu yli 100 miljoonaa euroa kolmen seuraavan vuoden aikana. Apu suunnataan yleisesti:

- instituutioiden vahvistamiseen
- kansalaisyhteiskunnan tukemiseen ympäristöalalla
- ympäristön aiheuttamien terveysriskien vähentämiseen.

Nämä samat tavoitteet ovat keskeinen osa myös kesäkuussa 1999 käynnistetyn Kaakkois-Euroopan vakaussopimusprosessin puitteissa toteutettavaa alueellista yhteistyötä, jonka tavoitteena on palauttaa rauha, vakaus ja taloudellinen kehitys alueelle.

Ympäristöasiat sisällytettiin vakaussopimusprosessiin jo varhaisessa vaiheessa, ja komission aloitteesta vakaussopimuksen yhteyteen luotiin alueellinen ympäristön jälleenrakennusohjelma (REReP) välineeksi, jonka kautta koordinoidaan erilaisia kahdenvälisiä ympäristöohjelmia, joiden tavoitteena on instituutioiden ja kansalaisyhteiskunnan uudistaminen. REReP-yhteistyö kattaa kolme edellä lueteltua aluetta (instituutioiden vahvistaminen, ympäristöalan kansalaisyhteiskunnan tukeminen ja ympäristön aiheuttamien terveysriskien vähentäminen). Alueellisen ympäristön jälleenrakennusohjelman toimintakehystä muutettiin äskettäin vahvistamaan sen yhteyksiä vakautus- ja assosiaatioprosessiin, ja kaikki osallistujat keskittyvät nyt entistä selvemmin normien yhdenmukaistamiseen EU:n kanssa. Alueellinen ympäristön jälleenrakennusohjelma tukee vakautus- ja assosiaatioprosessin edellyttämää alueellista yhteistyötä.

KIE-maiden alueellinen ympäristökeskus valittiin toimimaan koordinoinnista vastaavana sihteeristönä ja palvelemaan REReP-mekanismeja. Toinen alueen yhteistyötä tukeva toimija on Euroopan ympäristökeskus, joka kartoittaa parhaillaan Balkanin alueen ympäristötilannetta osana Euroopan ympäristön kokonaistilanteen arviointia.

Alueella sijaitsevat Tonavan rantavaltiot (Jugoslavia, Bosnia ja Hertsegovina, Makedonia ja Kroatia) osallistuvat DABLAS-työryhmän toimintaan.

Näiden kahdenvälisten ja alueellisten sopimusten puitteissa Euroopan unioni on pyrkinyt puuttumaan joihinkin kiireellisimmistä ympäristöongelmista, jotka ovat etupäässä seurausta viimeaikaisista konflikteista Balkanilla. Toimia jatketaan tulevaisuudessakin, samalla kun EU:n yhteistyötä Kaakkois-Euroopan maiden kanssa suunnataan entistä selkeämmin toimiin, joiden tavoitteena on maiden lähentäminen EU:n ympäristölainsäädännön kanssa ja tarvittavien institutionaalisten ja hallinnollisten valmiuksien luominen lainsäädännön täytäntöönpanoa varten.

5.3. Läntiset UIV-maat ja Kaukasus

Kohteena olevat maat: Venäjä, Ukraina, Moldova, Valko-Venäjä, Armenia, Azerbaidžan ja Georgia

Päätavoitteet: Vahvistaa ympäristöyhteistyötä ja kumppanuus- ja yhteistyösopimuksissa määriteltyjen prioriteettien tehokasta täytäntöönpanoa sekä edistää ympäristöpolitiikan ja ympäristölainsäädännön lähentämistä EU:n ympäristönormien kanssa. EU:n ja Venäjän yhteistyötä ympäristöalalla käsittelevässä tiedonannossa (2001)⁷ nimettiin erityisiksi painopistealueiksi ilmastonmuutoksen ehkäiseminen ja tehokas energiankäyttö, kansanterveyden parantaminen sekä voimavarojen käytön tehostaminen.

Venäjä on jo nyt unionin rajanaapuri; EU:n laajentumisen jälkeen naapureita ovat myös Ukraina, Moldova ja Valko-Venäjä. Myös Kaukasuksen maita voidaan käsitellä tähän ryhmään kuuluvina, koska ne sijaitsevat Mustanmeren ja Turkin läheisyydessä. Erilaiset maantieteelliset, ympäristöön liittyvät ja poliittiset syyt puolustavat unionin läheistä yhteistyötä kaikkien näiden maiden kanssa.

Tärkeimpiä välineitä näiden maiden kanssa tehtävässä yhteistyössä ovat **kumppanuus- ja yhteistyösopimukset**, joita niillä kaikilla Valko-Venäjää lukuun ottamatta on voimassa Euroopan unionin kanssa. Sopimuksissa molemmat osapuolet sitoutuvat vahvistamaan yhteistyötä ympäristöasioissa. Sopimuksissa myös määritellään yhteistyön painopistealueet. Venäjän ja Ukrainan kumppanuus- ja yhteistyösopimuksissa on lisäksi on perustettu alakomiteita ja tilapäisryhmiä käsittelemään muun muassa ympäristöä, ilmastonmuutosta ja kestävästä kehitystä koskevia asioita. Venäjää koskevasta yhteisestä ympäristöalan toimintaohjelmasta sovittiin vuonna 2000.

Kumppanuus- ja yhteistyösopimuksissa tunnustetaan, että yksi tärkeä edellytys UIV-maiden ja yhteisön välisten taloudellisten yhteyksien vahvistamiselle on niiden voimassa olevan ja tulevan lainsäädännön lähentäminen yhteisön lainsäädännön kanssa. Suorien ympäristöhyötyjen lisäksi normien lähentyminen tukisi vapaan kaupan ja investointien asteittaista kehittymistä koko Euroopan talousalueella.

Lisäksi yhteistyö näiden maiden kanssa keskittyy erityisesti kahteen tärkeimpään unionin perustamista alueellisista yhteistyöohjelmista: DABLAS-työryhmään ja pohjoiseen ulottuvuuteen⁸. Lisäkimmoketta yhteistyöhön tulee kahdesta Johannesburgissa EU:n tuella käynnistetystä kumppanuusohjelmasta, joissa UIV-maat ovat mukana. Niitä ovat:

- **Yleiseurooppalainen kestävä kehityksen itä-länsi-kumppanuus**, jonka toimialaan kuuluu normien yhdenmukaistaminen EU:n normien kanssa, ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja valvonta, luonnonvarojen hallinta, yhteisten vesivarojen hallinta, vesihuollon ja saniteettipalvelujen järjestäminen, ympäristönäkökohtien sisällyttäminen eri alojen päätöksentekoon jne.
- **EU:n ja UIV-maiden välinen vesivarojen hoitoa koskeva strateginen kumppanuus.** EU:n Johannesburgissa käynnistämä vesialan maailmanlaajuinen hanke *Global Water Initiative* sisältää osia, jotka on suunniteltu erityisesti UIV-maiden kanssa tehtävään työhön. Sen tavoitteena on ratkaista niiden suurimmat ympäristö- ja terveyshaasteet, eli parantaa vesivarojen hoitoa, johon sisältyy muun muassa vesihuolto ja sanitaatio.

⁷ KOM (2001) 772 lopullinen, 17.12.2001.

⁸ Pohjoinen ulottuvuus on Euroopan unionin aloite, jolla pyritään edistämään kestävästä kehityksestä alueella, joka kattaa EU:n pohjoiset jäsenvaltiot, Itämeren kaakkoispuolen maat sekä Luoteis-Venäjän. Komission, Venäjän, Tanskan, Suomen, Alankomaiden, Norjan, Ruotsin, EIP:n, EBRD:n, Maailmanpankin, Pohjoismaisen investointipankin ja NEFCO:n rahoittamassa pohjoisen ulottuvuuden ympäristökumppanuudessa tuetaan ympäristöhankkeita keskittyen erityisesti Pietarin, Kaliningradin, Venäjän Karjalan ja Murmanskin alueille.

Kumppanuudessa keskitytään yhteistyöhön jokialueiden hallintaa koskevien sopimusten täytäntöönpanemiseksi niiden lähestymistapojen pohjalta, joita EU parhaillaan kehittää vesipolitiikan puitteiden nojalla, sekä kaupunkien vesihuollon ja sanitaation parantamiseen. Johannesburgissa asetetut vedenkäyttöä, sanitaatiota ja kansanterveyttä koskevat tavoitteet ohjaavat Euroopan unionin ja muiden rahoittajien tuella kehitettäviä toimia. Hanketta käsittelevä huippukokous pidetään jossakin UIV-maassa maaliskuun alussa. Seuraava askel on hankkeen esittely kolmannessa maailman vesifoorumissa Kiotossa maaliskuussa 2003. Hankkeen toimintasuunnitelma esitellään hyväksyttäväksi Kiovan kokouksessa.

Edellä mainittujen kahden kumppanuuden, joissa UIV-maat ovat mukana, odotetaan olevan tärkeimpiä Kiovan kokouksessa maaliskuussa 2003 virallisesti vahvistettavista sopimuksista. Odotettavissa on, että EU:n Tacis-ohjelmassa otetaan jatkossa huomioon näiden kahden kumppanuuden työohjelmat suunniteltaessa tulevia avustushankkeita Kiovan kokouksen jälkeen.

Venäjä, Ukraina, Valko-Venäjä, Moldova ja Georgia osallistuvat DABLAS-työryhmän toimintaan.

Uusien alueellisten ympäristökeskusten odotetaan kehittyvän edelleen merkittäviksi yhteistyöelimiksi UIV-maiden alueella. Ne perustettiin Moskovaan, Kiovaan, Chisinauhun, Tbilisiin (Kaukasuksen alue) ja Almatyyn (Keski-Aasian alue) Euroopan ympäristö -prosessin yhteydessä. Alueelliset ympäristökeskukset ovat aloittaneet yhteistyöohjelmien toteuttamisen kansalaisjärjestöjen, paikallisviranomaisten ja liike-elämän kanssa kansalaisyhteiskunnan ja ympäristönsuojelun tukemiseksi omilla toiminta-alueillaan. Niiden tuoma lisäarvo on se, että ne voivat lisätä paikallisen väestön sitoutumista prosessiin monipuolisen sidosryhmäverkostonsa avulla.

5.4. Keski-Aasian UIV-maat

Kohteena olevat maat: Kazakstan, Kirgistan, Tadžikistan, Turkmenistan ja Uzbekistan

Päätavoitteet: Demokratian ja turvallisuuden edistäminen ja konfliktien ehkäisy ympäristöyhteistyön kautta. Luonnonvarojen kestävä käytön tukeminen erityisesti vesi- ja energiahuoltoa parantamalla. Kansainvälisten ympäristösopimusten täytäntöönpano.

Yhteistyö perustuu Kazakstanin, Kirgistanin ja Uzbekistanin kanssa voimassa oleviin ja Turkmenistanin kanssa allekirjoitettuihin kumppanuus- ja yhteistyösopimuksiin sekä Tadžikistanin kanssa tehtyyn kauppa- ja yhteistyösopimukseen. Kazakstan on nostanut ympäristön yhdeksi painopistealueistaan kansallisessa Tacis-ohjelmassaan.

EU:n ja UIV-maiden välisen vesivarojen hoitoa koskevan kumppanuuden täytäntöönpano on erityisen tärkeää näille maille, joilla on huomattavia ongelmia vedenkäytössä ja vesihuollossa. Lisähyötyä ympäristön yleiselle hyvinvoinnille odotetaan yleiseurooppalaisen kestävä kehityksen itä-länsi-kumppanuuden täytäntöönpanosta.

Komission uudessa Keski-Aasiaa koskeva strategiassa vuosille 2002–2006 määritetään luonnonvarojen jakaminen yhdeksi kyseisen alueen maiden tärkeimmistä haasteista. Tähän kuuluvat myös yhä ongelmallisemmat vettä ja energiaa koskevat näkökohdat – energian tuotantoon, maatalouteen ja ekologiaan liittyy valtavia ja usein ristiriitaisia kansallisia etuja. Luonnonvarojen hoitaminen on selkeästi määritetty yhteistyöalaksi, jota varten alueen maille myönnetään Tacis-tukea.

6. Komission tuleva yhteistyö Euroopan ympäristö -prosessin puitteissa

Euroopan ympäristö -prosessin perustajat pitivät sitä 1990-luvun alussa kattavana poliittisena kehyksenä, joka johtaisi kehitystä ja määritteli poliittisen asialistan pitkän aikavälin yleiseurooppalaista ympäristöohjelmaa varten. Kuten yleiseurooppalaisesta ympäristönhoidosta edelleen käytävä keskustelu osoittaa, prosessi ei kaikilta osin ole saavuttanut alkuperäisiä tavoitteitaan, mutta se on kuitenkin jossain määrin onnistunut luomaan yhteyksiä monien eri toimijoiden ja aloitteiden välille. Sillä on ollut hyödyllinen tehtävä alueella toteutettavien erilaisten toimien ja prosessien välisen tietojenvaihdon, verkostoitumisen ja yhteistyön foorumina. EU:lla on ollut keskeinen tehtävä monissa näistä toimista.

6.1. Huomio takaisin UIV-maihin

Kuten Århusin kokouksessa vuonna 1998 tunnustettiin, EU:n ehdokasmaiden osalta liittymisprosessi on korvannut Euroopan ympäristö -prosessin tehtävät eri rahoittajien, kumppanimaiden, kansainvälisten järjestöjen ja kansainvälisten rahoituslaitosten toimien käynnistämässä ja kohdentamisessa. EAP-työryhmän ja PPC-komitean työssä on sen jälkeen keskitytty niihin KIE- ja UIV-maihin, jotka eivät ole hakeneet unionin jäsenyyttä. EAP-työryhmä on vuodesta 1998 lähtien tarjonnut kehyksen Kaakkois-Euroopassa ympäristöalalla tehtävälle työlle sekä toiminut mallina Balkanilla toteutettavalle alueellisen ympäristön jälleenrakennusohjelmalle (REReP).

Taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen on näissä maissa kilpailtava resursseista ympäristöasioiden kanssa. UIV-maiden ministerit vaativat äskettäin toimia ympäristöuudistusten nopeuttamiseksi niin, että ympäristön pilaantuminen saataisiin pysäytettyä. Samalle he totesivat, että ympäristötilanne on edelleen huolestuttava ja että toistaiseksi toimien keskittämisessä uudelleen UIV-maihin on edistytty varsin vähän⁹.

Euroopan komission kannalta on selvää, että yleiseurooppalaisessa ympäristöalan yhteistyössä on tulevaisuudessakin keskityttävä voimakkaasti UIV-maihin. Edessä oleva tehtävä on laaja, ja toimia on tehostettava ja tarvittaessa suunnattava uudelleen, jotta todellista edistystä voitaisiin saavuttaa.

Kumppanuus- ja yhteistyösopimusten välityksellä toteutettavan EU:n kahdenvälisen yhteistyön olisi saatava entistä suurempi rooli konkreettisiin asiakysymyksiin keskittyvän strategisen vuoropuhelun luomisessa UIV-maiden hallitusten kanssa. Kuitenkin, kuten EU:n ja Venäjän välistä ympäristöalan yhteistyötä koskevassa tiedonannossa (2001) todettiin, osapuolilta vaaditaan entistä selkeämpää poliittista sitoutumista, jotta näitä mekanismeja voitaisiin hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla.

Keskittäessään toimintansa UIV-maiden kanssa toteutettaviin strategiaan aloitteisiin Euroopan ympäristö -prosessin olisi keskityttävä erityisesti niihin alueisiin, joilla EAP-työryhmän ja alueellisten ympäristökeskusten kartuttama kokemus voisi tuoda erityistä lisäarvoa yksittäisten rahoittajavaltioiden tai EU:n kahdenväliseen yhteistyöhön. Samalla olisi varmistettava, että yhteistyöhön osallistuvilla mailla on todenmukainen käsitys vaadittavista uudistuksista ja että ne ovat sitoutuneet uudistusten toteuttamiseen. Investointeja on pyrittävä entisestään lisäämään erityisesti kuntasektorilla.

⁹ 12 maan ympäristöministerien julkilausuma (Armenia, Azerbaidžan, Valko-Venäjä, Georgia, Kazakstan, Kirgisistan, Moldova, Venäjä, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukraina, Uzbekistan) ympäristöstrategian kehittämisestä, Haag, 16. huhtikuuta 2002.

Sikäli kuin resurssit sallivat, Euroopan komissio tukee myös kestävä kehityksen itä-länsikumppanuutta ja siihen liittyvää EU:n ja UIV-maiden välistä vesivarojen hoitoa koskevaa kumppanuutta.

Lisäksi UIV-maiden kanssa tehtävässä ympäristöyhteistyössä otetaan huomioon Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) työ ympäristöturvallisuuden alalla.

6.2. Lainsäädäntöä koskeva työ

Euroopan ympäristö -prosessi on auttanut poliittisen tuen saamisessa yleiseurooppalaisen lainsäädännön hyväksymiselle, erityisesti kansalaisten osallistumisoikeutta koskevalle Århusin yleissopimukselle sekä Kiovan kokouksessa allekirjoitettaville pöytäkirjoille. Prosessilla on myös ollut oma osuutensa standardien muuttumisessa UNECE-alueella. Tämä rooli on nyt kuitenkin pienentymässä painopisteen siirtyessä uusien yleissopimusten neuvotteluista olemassa olevien täytäntöönpanoon. Kansainvälisillä yleissopimuksilla, myös maailmanlaajuisilla, voi edelleen olla merkittävä rooli ympäristöön kohdistuvien panostusten lisäämisessä, mutta se edellyttää, että osallistujamaat allekirjoittavat ja ratifioivat sopimukset ja panevat ne myös täytäntöön. Toistaiseksi niin ei aina ole tapahtunut. Rahoittajien olisi tämän vuoksi pyrittävä keskittämään tukensa kansainvälisten yleissopimusten täytäntöönpanoon.

Lisäksi tulevaisuudessa EU:n laajentuessa ja sen naapurimaidenkin pyrkiessä ottamaan käyttöön EU:n ympäristönormit tai pyrkiessä lähentymään niitä, EU:n lainsäädännöstä tulee useimpien alueen valtioiden kannalta pääasiallinen ja tehokkain kansainvälisen lainsäädännön väline.

Yhdessä kumppaneidensa kanssa toimivasta laajentuneesta Euroopan unionista tulee yhä tärkeämpi liikkeellepaneva ja toimintaa koordinoiva voima ympäristön parantamista ja kestävä kehitystä koskevassa sääntelyssä Euroopassa. Tässä suhteessa Euroopan ympäristö -prosessin rooli tulee todennäköisesti pieneneeseen, vaikka sitä tarvitaankin edelleen YK-järjestelmän puitteissa toteutettavien toimien koordinoimiseen Euroopassa sekä yhteyksien luomiseen eri toimijoiden välille, ja tällaista toimintaa Euroopan komissio tukee jatkossakin.

EU on esimerkiksi pyytänyt UNECE:tä ryhtymään lisätoimiin, joilla edistettäisiin Johannesburgin kokouksen tulosten täytäntöönpanoa yleiseurooppalaisella alueella¹⁰. Komissio jatkaa myös tukeaan yksittäisille aloitteille, kuten Euroopan ympäristön tilaa koskeville arvioinneille ja niihin liittyvälle ympäristöseurantatyöryhmälle.

6.3. Alueellisten ympäristökeskusten rooli

Keski- ja Itä-Euroopan alueellisen ympäristökeskuksen rooli tulee muuttumaan merkittävästi EU:n laajentumisen myötä. Uudet jäsenvaltiot tulevat täysjäseniksi kaikkiin yhteisön ohjelmiin, komiteoihin ja työryhmiin sekä muihin epävirallisiin verkostoihin. Alueellisten ympäristökeskusten on kilpailtava muiden palveluntarjoajien kanssa, mikäli ne aikovat jatkossakin tuottaa palvelujaan uusille jäsenvaltioille.

Ympäristöalan yhteistyö Kaakkois-Euroopan maiden kanssa, Turkki mukaan luettuna, ja erityisesti niiden omien valmiuksien luominen, on EU:n tärkeä painopistealue, ja siinä alueellisten ympäristökeskusten on mahdollista laajentaa toimintaansa. Erityisesti lyhyellä

¹⁰ Neuvoston päätelmät kestävä kehityksen huippukokouksen seurannasta, yleisten asioiden neuvosto (YAN), 30. syyskuuta 2002.

aikavälillä Bulgaria ja Romania tarvitsevat edelleen huomattavaa tukea valmiuksiensa vahvistamiseen unionin jäseneksi liittymistä silmällä pitäen. Balkanin maiden ja Turkin kanssa tehtävässä työssä tavoitteet on asetettu enemmänkin keskipitkälle aikavälille, mutta ne kuuluvat kuitenkin painopistealueisiin.

UIV-maiden viisi alueellista ympäristökeskusta saavat EU:lta voimakasta tukea ja niitä rahoitetaan Tacis-ohjelmasta. Alkuhankaluuksien jälkeen kaikkien keskusten pitäisi päästä täyteen toimintaansa Kiovan kokoukseen mennessä ja pystyä täyttämään ne tehtävät, joita varten ne on perustettu. Kiovan kokouksen jälkeen UIV-maiden alueellisilla ympäristökeskuksilla on tärkeä tehtävä varmistaa UIV-maiden kansalaisyhteiskunnan sitoutuminen alueen ympäristön suojeluun ja kestäväan kehitykseen. Onnistuakseen tehtävässään alueelliset ympäristökeskukset tarvitsevat tuekseen ehdottomasti myös enemmän UIV-maiden hallitusten poliittista tahtoa. Budapestin alueellisella ympäristökeskuksella voi olla hyödyllinen tehtävä niiden tukemisessa ja EU:n ehdokasmaista saaman kokemuksen jakamisessa.

7. Päätelmät

Eurooppalainen ympäristöalan yhteistyö on siirtymässä kokonaan uuteen aikakauteen EU:n laajentumisen sekä Kaakkois-Euroopan maiden ja UIV-maiden kanssa nopeasti solmittavien uusien kumppanuuksien myötä. Yhteistyön rakenteiden, jotka luotiin 1990-luvun alussa, on muututtava ja kehityttävä siten, että otetaan huomioon uudet mahdollisuudet, joita uusi aikakausi avaa ympäristön kannalta.

Euroopan komissio kanavoi tulevan yhteistyönsä ehdokasmaiden, Länsi-Balkanin maiden ja UIV-maiden kanssa luotujen kahdenvälisen järjestelmien kautta. Se jatkaa myös aktiivista tukeaan laajentuneen unionin lähialueille osallistumalla erilaisten alueellisten yhteistyöverkostojen, kuten EU:n pohjoisen ulottuvuuden, DABLAS-työryhmän (Danube-Black Sea Task Force) sekä alueellisen ympäristön jälleenrakennusohjelman toimintaan.

Euroopan komissio jatkaa osallistumistaan yleiseurooppalaisiin yhteistyöverkostoihin silloin, kun kumppanimaat ja alueella toimivat järjestöt myös tukevat niitä ja kun ne tuovat lisäarvoa EU:n kahdenvälisiin yhteistyömuotoihin.

Komission osallistumista edellä mainittuihin yhteistyömuotoihin rajoittaa vain resurssien saatavuus EU:n nykyisten, vuoteen 2006 ulottuvien rahoitusnäköymien puitteissa.

Tiivistetysti voidaan sanoa, että Euroopan komissio:

- keskittyy laajasti kestäväan kehitykseen ja ympäristönäkökohtien sisällyttämiseen kaikkeen päätöksentekoon EU:n strategian ”Kestävän kehityksen Eurooppa paremman maailman vuoksi” ja Johannesburgin huippukokouksessa tehtyjen sitoumusten mukaisesti
- tavoittelee konkreettisia ja selkeästi eriteltyjä ympäristötavoitteita yhteistyössään naapurivaltoidensa kanssa, ensisijaisesti kahdenvälisen kumppanuussopimusten ja niiden piirissä käytävän vuoropuhelun avulla
- parantaa entisestään tietämystä Euroopan ympäristöstä muun muassa ottamalla kumppanimaat mukaan Euroopan ympäristökeskuksen yleiseurooppalaiseen raportointijärjestelmään
- edistää osaltaan ympäristöalan kansalaisyhteiskunnan toimintaa UIV-maissa alueellisten ympäristökeskusten välityksellä.